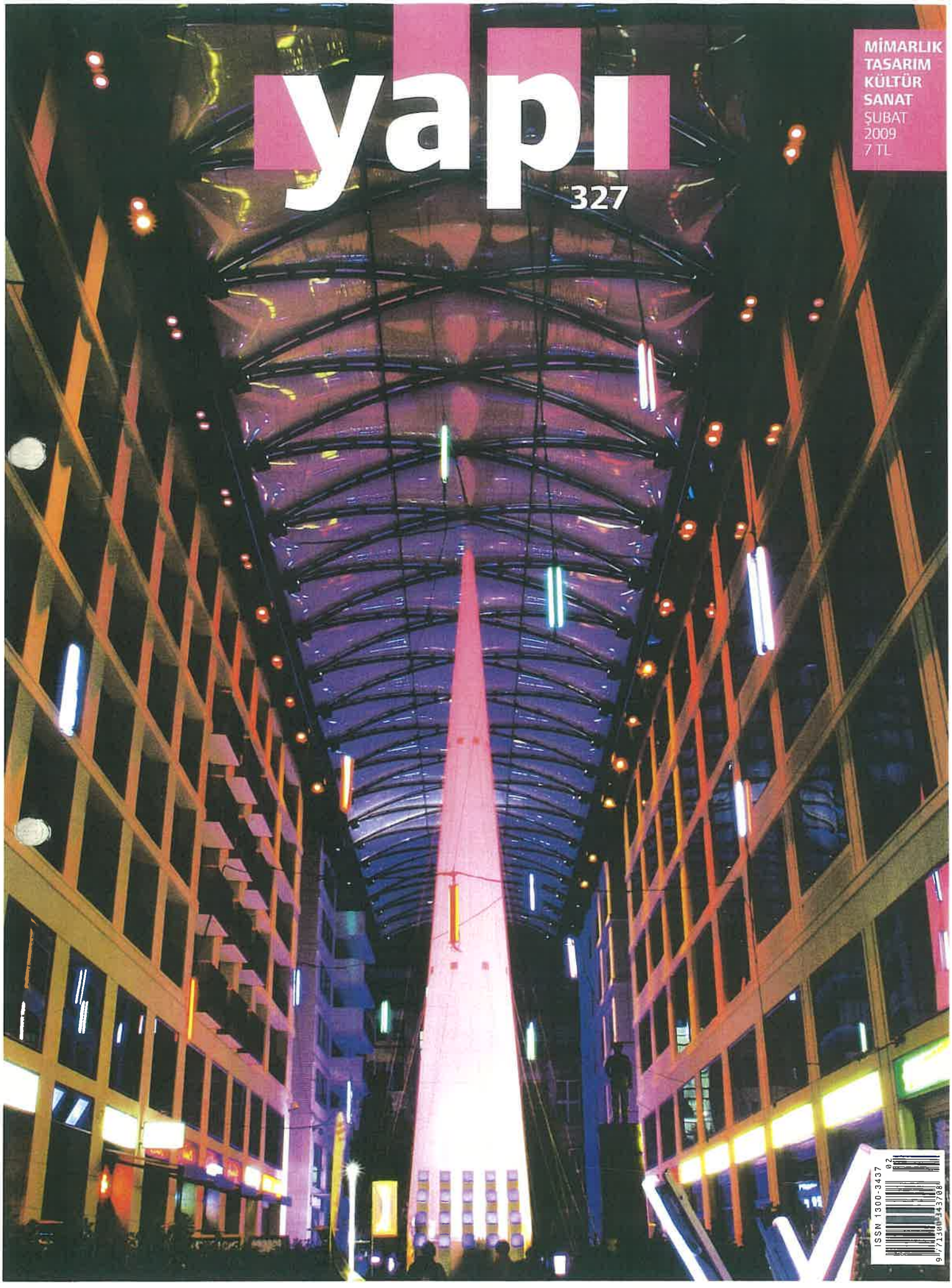

yapı

327

MİMARLIK
TASARIM
KÜLTÜR
SANAT
ŞUBAT
2009
7 TL

ISSN 1300-3437

Tasarım Eğitiminde Temel Tasarımın Yeri

The Role of Basic Design in Design Training

ENGLISH SUMMARY ON PAGE 96

Karadeniz Teknik Üniversitesi İçmimarlık Bölümü'nde 1. sınıf, 2. yarıyılda yer alan temel tasarım dersinin, öğrenciye tasarlama yeteneğinin kazandırılması konusunda ne tür katkılar sağladığı ve değerlendirme yöntemleri irdeleniyor.

AYÇA ARAZ USTAÖMEROĞLU,
ERKAN AYDINTAN,
EMRE ENGİN*

» Giriş

Bireylerin mimarlık ve içmimarlık eğitimine adım attıkları ilk yıl çok önemlidir. Önemi de, bu sürecin sonraki gelişmelerin sağlıklı bir temel üzerine oturtulabilmesini sağlayan bir aşama olmasından kaynaklanmaktadır. Mimarlık ve içmimarlık öğrencilerinin eğitiminde bu sürecin önemli derslerinden biri olan temel tasarım, tasarım eğitiminin sürekliliği içerisinde onun temeline yerleştirilmiş, eğitime ivme kazandıracak, görsel yönü ağır basan bir düşünü sistemi olarak tanımlanabilir (Denel, 1981). Bu bağlamda temel tasarımı salt mesleğin altyapısını oluşturacak bilginin öğrenciye aktarıldığı bir ders olarak değil, aynı zamanda öğrencinin pasif alıcı konumundan aktif kullanıcı konumuna geçtiği geçiş sürecinin bir başlangıcı olarak değerlendirmek gerekir. Çünkü, ülkemizde öğrenciler ezbere ve tekrara dayalı ilköğretim ve lise ortamından gelmektedir. Bu ortamdan gelen bireyleri; sorgulayabilen, katılabilen ve yaratıcı düşünebilen bireylere dönüştürülebilme yolunda adımların atılabileceği ilk yıl eğitimini vermek, eğitimciler açısından kolay bir süreç değildir. Temel tasarım programı bu süreci hızlandırabilecek bir niteliktedir. Bu programla birlikte öğrenciye yalnızca dinlerken değil, üretirken, tasarlarken, yaratırken de düşünme, sorgulama ve kendini eleştirme yönünde becerilerin kazandırılabilmesi amaçlanmaktadır.

Temel tasarım eğitimi ile öğrencilerin malzemeleri kullanma, bir formal organizasyon oluşturma, anlatım ve iletişim sağlama sürecine girmesi ve tasarım yapma becerisini edinmesi söz konusudur. Tasarım eğitim programı içerisinde çoğu üniversitede genellikle eğitimin ilk yılında yer alan bu dersle, tasarım konusunda hiçbir altyapısı olmayan öğrenciye bir sorun karşısında çözüm üretebilme becerisinin kazandırılması amaçlanmaktadır (Usta, 2000). Ayrıca; bu programı başarıyla bitiren öğrencilerin; çevreye daha dikkatli baktıkları, daha duyarlı tepki verdikleri, ayırt etmeyi ve yargılamayı öğrendikleri, görsel anlatım güçlerinin arttığı ve bu yönde

Atölye çalışmalarından görünümler.
Workshop views.

birtakım yeteneklerinde gelişmeler olduğu biçiminde ortak görüşlere de varılmıştır (Gürer, 1990), (Usta, 2000).

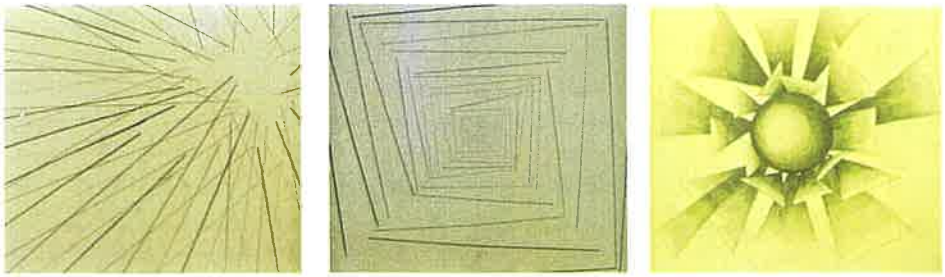
Mimarlığın evrensel dilinin ve genel tasarım kurallarının verildiği temel tasarım programının uygulanışında denenmesi gereken yaklaşımlar düşünüldüğünde her tasarım okulu kendine göre çeşitli yöntemler uygulamaktadır.

Bu bağlamda; bu yazıda Karadeniz Teknik Üniversitesi İçmimarlık Bölümü'nde 1. sınıf, 2. yarıyılda yer alan temel tasarım dersinin yürütülüş biçimi, öğrenciye tasarlama yeteneğinin kazandırılması konusunda ne tür katkılar sağladığı ve değerlendirme yöntemleri irdelenecek, öğrenci çalışmalarından oluşan görsel modellerle desteklenerek ışılacaktır.

Öncelikle temel tasarımın oluşumu, gelişimi, dayanak noktaları ve hedeflerinden kısaca söz etmenin, temel tasarımın genel yapısıyla günümüz temel tasarım eğitiminin ne ölçüde paralellik gösterdiğinin sorgulanabilmesine yardımcı olacağı düşünülmüştür.

Temel Tasarımın Evrimi

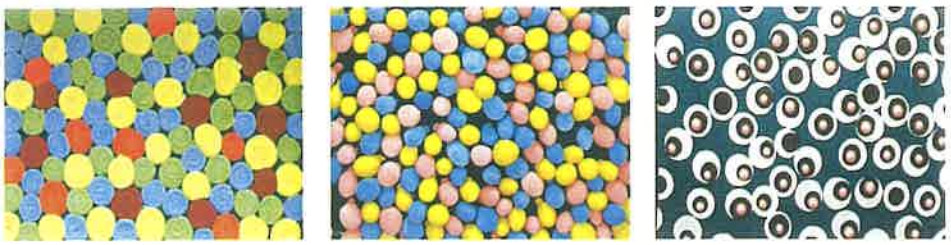
Bilindiği gibi temel tasarımın ilk ortaya çıkışı Bauhaus Okulu ile olmuştur. Bauhaus Okulu'na kadar çeşitli mimarlık okullarının varlığı bilinmektedir. Bunlardan ilki 1671 yılında Fransa'da Royal Academy of Architecture'dır. Bu okulda ve yine Fransa'da 1797 yılında açılan Ecole des Beaux-Arts'ta ımsenen klasik Yunan, Roma, Rönesans ve Barok dönemlerine ait önemli yapıtların seçmeci olarak uygulanmasına dayalı eğitim sistemi 1919 yılında Weimar'da Bauhaus Okulu kurulana kadar mimarlık okullarında genel olarak etkili olmuştur (Dostoğlu, 2000). Ecole des Beaux-Arts geleneğinden Bauhaus geleneğine geçiş, klasik akademik tasarım anlayışından modern tasarım anlayışına geçiş anlamını taşımaktadır. Bauhaus okulunda eğitim, mimarlıkla heykel, resim, el sanatları gibi görsel sanatları bütünleştirmeyi amaçlayan bir sisteme dayanmaktadır. Böylece uygulamalı eğitim ön plana çıkmış, öğrencinin yaparak öğrenmesine önem verilmiş, standartlaşma ve rasyonellik kavramları etkili olmuştur. Ayrıca, Bauhaus ustaları tarafından ortaya konulan günümüz temel tasarım kuramları da (Lang, 1974), (Çevik, 1992) Bauhaus ile aynı zamanda evrimleşen "Gestalt" teorisine dayanmaktadır.

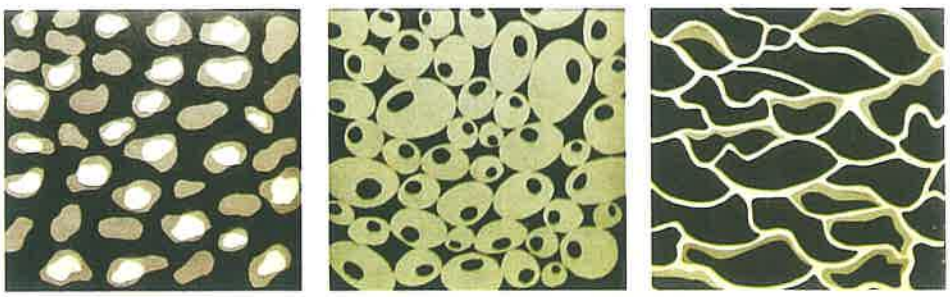
Derinlik. Depth.

Biçim araştırması. Study of form.

Doku. Texture.

Yumuşak doku. Soft texture.

"Gestalt"çilerin algı, görsel psikoloji vb. alanlarda yapmış oldukları çalışmalar, 1950'li yıllardan sonra "Temel Tasarım" ve "Estetik Felsefesi" dalları üzerinde ağırlığını hissettirmiş ve bu gelişmeler bütün dünyaya yayılmaya başlamıştır (Lang, 1974). Günümüzün modern temel tasarım ilkelerini Bauhaus'dan sonra en etkili biçimde ele alan, değerlendiren, biçimlendiren ve kullanıma sokan "Gestalt Kuramı", başlangıçta daha çok görsel sanatlar ağırlıklı olarak ortaya çıkan ve gelişen Bauhaus'un mimari alandaki uygulama eksikliklerini giderecek kuramsal bir temel oluşturmuştur.

KTÜ İçmimarlık Bölümü'nde Temel Tasarım Eğitimi

Tasarım eğitimine başlayan tasarımcı adaylarının, tasarlama becerisi kazanması, çevreyi algılama yeteneklerinin gelişmesi, yaratıcı güçlerinin ortaya çıkarılması ve geliştirilebilmesi açısından özellikle eğitimin ilk yılında temel tasarım programının gerekliliği ortadadır.

Bu çalışma kapsamında KTÜ Mimarlık Fakültesi İçmimarlık Bölümü'nde Temel Tasarım programının yürütülüş biçiminin tanıtımı amaçlanmıştır.

İçmimarlık bölümünde ders, Temel Sanat Eğitimi adı altında 1. sınıf bahar yarıyılında 8 saat olarak verilmektedir. Son yıllarda, öğrencinin ders süreci içerisinde çözümlemesi gereken problemler ikiboyutlu görsel anlatımlar olmaktan çıkarılmış, öğrencinin yorum yapabileceği, yaratıcı gücünü ve el becerisini geliştirebileceği üçboyutlu görsel modeller yapma şeklinde programlanmıştır. Üçboyutlu model oluşturma çalışmalarının bazıları grup çalışmaları şeklinde yapılmış, böylece öğrencinin bir tasarım problemini çözme yolunda ekip ruhu içinde yardımlaşma, dayanışma ve iletişim becerilerinin gelişmesine katkıda bulunulmuştur. Ayrıca tasarım sürecinde, öğrencilerin çok çeşitli malzemeler kullanmalarını olanaklı kılacak problemlerin seçilmesine dikkat edilmektedir.

Bu kapsamda; 2. yarıyılda 8 saat olarak verilen Temel Sanat Eğitimi dersi haftanın 2 günü yarım güne yayılan stüdyo çalışması biçiminde yürütülmektedir. İkisi Mimarlık Bölümü'nde Bina Bilgisi Ana Bilim Dalı'nda doktora yapmış, biri ise Mimarlık Bölümü'nde Restorasyon Ana Bilim Dalı'nda, doktora aşamasında üç öğretim üyesi tarafından yürütülen ders, içmimarlık bölümüne yeni başlayan öğrencilerin, gözlemleme, algılayabilme, sorunu anlama, yorumlama ve ona çözüm getirebilme yönünde yeteneklerini geliştirebilmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda Temel Sanat Eğitimi dersinin verilişi 5 aşamalı bir süreci içermektedir.

1. Aşama: Konu ile ilgili kuramsal bilginin aktarılması:

Bu aşamada nokta, çizgi, ölçü-oran, yön, aralık, doku, renk, ton, ışık-gölge gibi temel tasarım öğeleri; yineleme, uygunluk, zıtlık, koram, egemenlik, denge, birlik gibi temel tasarım ilkeleri; görsel algı, Gestalt Kuramı, şekil zemin anlatımları, mekân, biçim, geometri gibi kavramlar aktarılmakta ve bunlar öğrencilerin bire bir katılımıyla tartışılmaktadır. Bu kavramların aktarımı sırasında soyut modeller yanında somut mimari ürünler, içmimari uygulamalar ve doğadan örnekler üzerinde de tartışılmakta ve anlatılan konular görsel belgelerle örneklenmektedir.

Sıcak renklerle uyum. Compatible with warm colours.

Karşılaşma ya da karşıtlık temalarının anlatımı. Describing the themes of confrontation or contradiction.

Örtme yolu ile derinlik. Depth by means of covering.

2. Aşama: Tasarımı istenen problemin tanımı

Bu aşamada konu anlatımı sırasında değinilen kuramsal bilgilerle örtüşen bir problem tanımlanıp, öğrencilerin problemi çözmeleri beklenmektedir. Anlatılan konuya bağlı olarak, çözülmesi istenen problemde iki ya da üçboyutlu soyut bir tasarım istenmektedir. Yapılacak tasarımın verilen sürede tamamlanabilmesine ve iki ya da üçboyutlu alana dengeli yayılabilmesine de önem verilmektedir.

3. Aşama: Tanımlanan problemin çözümünün tasarlanması

Tasarımcı durumunda olan öğrenciden bu aşamada, verilen problem karşısında sınırlı zaman içerisinde yorum yapabilecek, öneriler üretebilecek ve bu önerilerden birini geliştirebilecek bir tasarımcı gibi davranması beklenmektedir. Problemin çözümü genellikle ders saati ile sınırlandırılarak öğrencinin sınırlı zaman içerisinde problemi anlaması, yorumlaması, çözüm üretebilme becerisinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Öğrenciler bu aşamada öğretim elemanlarından gerek gördükleri konularda kritik isteyebilmektedir. Öğretim elemanları da kritik verirken öğrencinin yaratıcılığını sınırlandırmayacak biçimde onları yönlendirmeye dikkat etmektedir.

4. Aşama: Yapılan tasarımın soyut modellere dönüştürülmesi

Bu, eskizi yapılıp kritik alınan problemin sunuş aşamasıdır. Burada öğrenci tasarımını yapmış olduğu problemi uygun malzemeleri kullanıp iki ya da üçboyutlu modellere dönüştürerek teslim eder. Bu aşamada sunuş tekniği açısından da bilgilendirme yapılmaktadır.

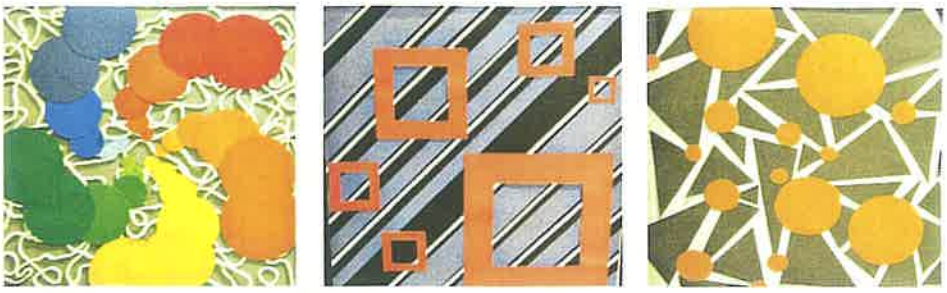
ünkü, yaratıcı ve özgün bir tasarım ncak iyi bir teknikle sunulursa başarıya laşır. Sunuş aşamasında çözümü istenen onuya göre gerek siyah beyaz ve gerekse enkli, dokulu malzemelerle çeşitli grafik nlatımlar tercih edilmektedir. Ayrıca asarımcı durumunda olan öğrenciden, izgisel, yüzeysel ve kütlesel elemanların ullanımı ile yaratıcılığın öne çıkarıldığı zgün ve alışılmışın dışında anlatımlar eklenmektedir.

3. ve 4. aşamalardan oluşan süreç tüdyoda ve öğretim elemanlarının özetiminde gerçekleştikten sonra, zaman aman aynı konuya bağlı bir başka problem aha tanımlanarak, öğrencinin bu problemi ir sonraki derse kadar hazırlaması eklenmektedir. Buradaki amaç, öğrencinin roblemin çözümünü tasarlarken ve y ken kendi birikimlerini, en pratik ve aratıcı çözüme ulaşma yolunda ullanabilme becerilerini geliştirmeleridir. .TÜ İçmimarlık Bölümü öğrencilerinin çıklanan dört aşama sonucunda ortaya oydukları ürünlerden bazı örnekler ayfalar arasında verilmiştir.

. Aşama: Değerlendirme

Değerlendirme aşamasında, öğretim lemanları problem tanımlanırken verilen e istenenler doğrultusunda luşturdukları birtakım ölçütler ardımıyla sonuç ürünü eğerlendirmektedirler. Değerlendirilen rünlerden başarılı bulunanlardan her robleme ilişkin yeteri kadar örnek ano ra asılıp belirlenen günlerde ar aya açılmakta ve öğrencilerden onu üzerinde kritik yapmaları eklenmektedir. Bu yöntemle öğrencinin ersin işleyişine ve değerlendirmenin ritiğine katılması sağlanmış olmaktadır. öylece, öğrencinin tasarımları kritik derken daha önce konuyla ilgili edinmiş ldukları bilgileri sınamak, dersi eleneksel monolog sürecinden kurtarıp erkesin fikrini rahatlıkla söyleyebileceği artışma ortamı oluşturmak ve öğrenilen ilgileri bu ortamda pekiştirmek olanaklı lmaktadır. Bu kritikler sırasında özlenen, önceleri çekingen davranan ğrencilerin gün geçtikçe yorumlama ve artışma konusunda deneyim ve özgüven azanmaları olmuştur.

KTÜ İçmimarlık Bölümü Temel asarım dersi kapsamında yapılan eğerlendirmeler, öğretim elemanının

Ölçü derecelenmesi. Graduated scale.

Çevrenin kapanması. Closing the environs.

Modül yaratma. Creating a module.

öğrenci çalışmalarını değerlendirmesinin yanında, öğrencilerin de dersi ve öğretim elemanlarının ders işleyiş biçimini değerlendirmesinden oluşmaktadır. Böylece değerlendirme eylemi monolog (tek taraflı) yapısından sıyrılarak temel tasarım eğitimini esnek ve gelişebilir bir sürece doğru taşımaktadır.

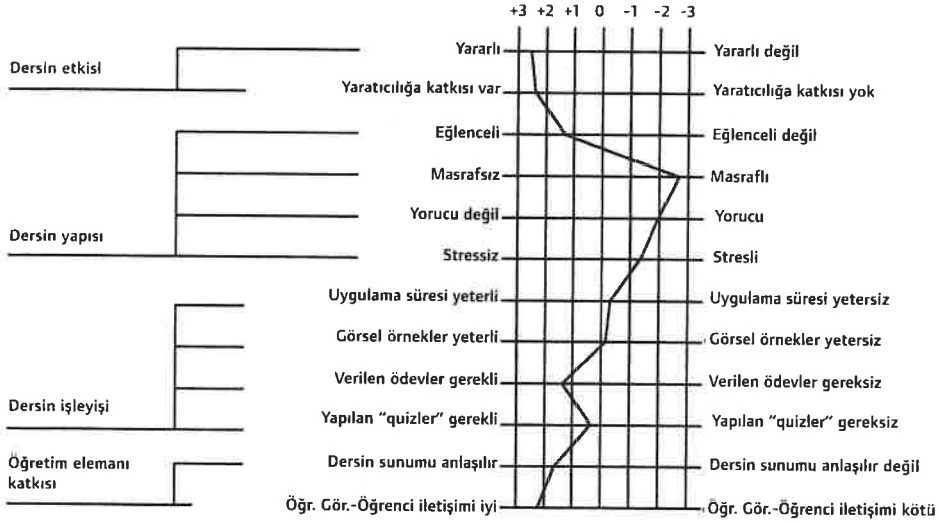
Bu bağlamda dersin son haftasında dersi alan öğrencilerle dersin yürütülme biçimi, öğretim üyelerinin dersi anlatışı, dersin kendilerine getirdikleri katkı gibi konularda görüşmeler yapılmaktadır. Bu görüşmelerden alınan sonuçların dersin yürütülüş biçimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2006-2007 Bahar döneminde öğrencilerle yapılan görüşmelerde öğrencilerin, değindiği konular aşağıdaki biçimde sıralanmıştır:

- Dersin yararlılığı,
- Ders işlenişi,
- Dersin yaratıcılığı geliştiriciliği,
- Dersin bilinçlendiriciliği,
- Dersin eğlenceliliği/zevkliliği,
- Ders anlatımı,
- Öğretim elemanı-öğrenci diyaloğu,
- Çalışmaların yorumlanması,
- Ders masrafları,
- Dersin stres düzeyi/yoruculuğu,
- Uygulamada zaman sınırlaması olması,
- Görsel anlatımın niteliği,
- Verilen ödevler,
- Yapılan "quizler",
- Tutulan ders notları,
- Müzik dinlenmesinin gerekliliği.

Yapılan bu görüşmeler sonucunda öğrencilerin en çok üzerinde durdukları konular sıfat çiftleri ile belirtilerek bu konular hakkındaki düşünceleri tablolaştırılmış ve daha somut verilere ulaşılmıştır (Bkz. Tablo 1).

Özetle öğrenci düşüncelerini tanımlayan on iki sıfat çiftinden oluşan anlamsal farklılaşma cetveli, otuz bir öğrencinin katılımıyla doldurulmuş, veriler sayısallaştırılarak aritmetik ortalama tablosu elde edilmiştir.

Tablo 1. Anlamsal farklılaşma cetvellerinden alınan verilere göre düzenlenmiş aritmetik ortalama tablosu.
Table 1. Arithmetic averages arranged according to data taken from tables of semantic distinctions.

Bulgular

Oluşturulan aritmetik ortalama grafiğine göre aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

- Genel olarak, dersin öğrenciler üzerinde olumlu yönde etki bıraktığı belirlenmiş, dersin çok yararlı ve yaratıcılıklarını geliştirici olduğu belirtilmiştir.
- Ders sürecine bakıldığında olumsuzluklar göze çarpmaktadır. Ders süreci eğlenceli bulunurken aynı zamanda masraflı, yorucu ve stresli olduğu belirtilmiştir.
- Ders, işleyişi açısından öğrenciler tarafından ne çok olumlu ne de çok olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Uygulama süresinin çok yeterli olmadığı, bunun yanında verilen ödevlerin ve yapılan "quiz"lerin gerekli olduğu belirtilmiştir.
- Öğretim elemanlarının derse katkıları ise öğrenci tarafından oldukça olumlu olarak değerlendirilmiştir. Bu katkılar, dersin sunumunun anlaşılırlığı ve öğretim görevlisi-öğrenci iletişimi düzeyinde ele alınmıştır.

Sonuç

Mimarlık eğitiminin temeline yerleştirilmiş temel tasarım dersinin bu konulara çok uzak lise eğitiminden gelen öğrenciler için başlangıçta zorlayıcı olduğu açıktır. Dersin yürütülüşü sırasında sınırlandırılmış alan düzenlemeye, mekân ve biçim yaratmaya yönelik çalışmalara sıklıkla yer verilmektedir. Böylece öğrenci temel tasarım dersinin kavramsal kurgusunu, bir mimari problem içinde nasıl yorumlayabileceğini öğrenebilmektedir.

Bu sonuçlara göre öğrencilerin fikirlerini anlatımda özgürlük kazandıkları, değişik bakış açıları geliştirdikleri, serbest düşünme eğilimi edindikleri ve yaratıcı güçlerini geliştirebildikleri, sınırlı zamanda bir problem karşısında çözüm üretebilme yeteneği kazandıkları saptanmıştır.

Temel tasarım dersini başarıyla tamamlayan öğrencilerin üst yarıyıllarda proje stüdyolarında bu bilgileri mekân ve biçim yaratırken, verilen problemleri tasarım sürecine dönüştürürken, problemi irdelerken kullanabildikleri ve hattâ dersin değerini üst yarıyıllarda daha çok anlayabildikleri de öğrenci görüşleriyle saptanmıştır.

Kaynaklar

- Çevik, A.; "Mimarlık Eğitiminde Bauhaus Mirası: Temel Tasarım", YAPI 123, 1992.
- Denel, B.; "Temel Tasarım ve Yaratıcılık", ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, Ankara, 1981.
- Dostoğlu, N.T.; "Mimarlık Eğitiminde İlk Yılın Önemi", Mimarlık 293, s.56, İstanbul, 2000.
- Güner, İ.; "Temel Tasarım", İTÜ Matbaası, Gümüşsuyu, 1990.
- Lang, J.; "Theories of Perception and Formal Design Designing for Human Behavior", p.98-109, Halstead Press, 1974.
- Usta, G.; Özdemir, İ.; Kuloğlu, N.; Ustaömeroğlu, A.; Beşgen, A.; Vural, S.; "Mimarlık Eğitiminde Temel Tasarımın Yeri", Mimarlık 293, s.41-44, 2000.
- Ustaömeroğlu, Araz, A.; "Mimari Analiz İçin Temel Tasarım Öğe ve İlkelerinin Kullanımı ile Oluşturulan Estetik Ağırlıklı Bir Yöntem Araştırması", Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1998.

***Ayça Araz Ustaömeroğlu**
Karadeniz Teknik Üniversitesi,
Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
Erkan Aydıntan, Emre Engin
Karadeniz Teknik Üniversitesi,
Mimarlık Fakültesi, İçmimarlık Bölümü

The Role of Basic Design in Design Training

AYÇA ARAZ USTAÖMEROĞLU,
ERKAN AYDINTAN, EMRE ENGİN

» Basic design is a system of thought that is fundamental to design training, the visual aspect of which is predominant, and which can lend momentum to training. This subject was first taught at Bauhaus, and today is part of the curriculum of all departments which provide design training.
In terms of the approaches that need to be tried when applying a basic design programme that acquaints students with architecture's universal language and general design rules, every design school practises a variety of methods to suit its own objectives. At the same time, the aim is for students accustomed to the rote learning and repetition of high school education who are newly beginning their design course to aquire the skills of observation, perception and interpretation, to enhance their capacity for visual expression and problem solving by means of diverse theoretical knowledge and forming applied models.
In this context, the article examines the way in which basic design is taught to interior design students at Karadeniz Technical University during the second semester of their first year, the extent to which this contributes to the students' design ability, and evaluation methods. The discussion is supported by visual models in the form of student work.